

APSTIPRINĀTS
ar Izglītības un zinātnes ministrijas
2003.gada 3.jūnija
rīkojumu Nr. 262

PROFESIJAS STANDARTS

Reģistrācijas numurs PS 0184

Profesija

Uztura speciālists

Kvalifikācijas līmenis

5

Nodarbinātības apraksts Uztura speciālists ir augsti kvalificēta ārstniecības persona ar augstāko izglītību, kurš piedalās pacientu veselības veicināšanas, izglītošanas, ārstniecības un rehabilitācijas procesā. Uztura speciālists veic ar uzturu un pārtiku saistītos pētījumus, plānošanu un analīzi, organizē ēdināšanu bērnudārzos, skolās, stacionāros, pansionātos. Konsultē lielos sabiedriskās ēdināšanas un pārtikas ražošanas uzņēmumus. Uztura speciālists darbojas izglītības jomā, izglītojot gan ar uzturu saistītos studējošos, gan arī mediķus, skolniekus, studentus, pacientu asociācijas u.c.

Pienākumi un uzdevumi

Pienākums	Uzdevumi
1. Piedalīties pacienta vai pacientu grupas ārstēšanā.	<ol style="list-style-type: none"> 1.1 Savākt un apkopot medicīniskās vēstures datus – esošās un bijušās saslimšanas, nozīmētās diētas, medikamentu vai pārtikas produktu nepanesību. 1.2 Analizēt psihosociālo datu saistību ar pacienta saslimšanu – izglītība, ēšanas paradumi, ēdienu gatavošanā izmantotās tehnoloģijas, fiziskās aktivitātes. 1.3 Savākt uztura anamnēzi – dati par apetīti, tās izmaiņām, zobu stāvokli, iespējamiem uzsūkšanas traucējumiem, uzturvielu trūkumi, uztura bagātinātāju lietošanu. 1.4 Veikt pacienta klīnisko apskati, izvērtējot iespējamo uzturvielu trūkumi. 1.5 Mērīt antropometriskos rādītājus (auguma garumu, svaru, tauku krokas biezumu) un izvērtēt svara izmaiņas pēc diētas. 1.6 Nozīmēt un izvērtēt pacienta bioķīmiskās analīzes. 1.7 Nozīmēt pacientam nepieciešamo diētu. 1.8 Novērtēt pacienta, viņa ģimenes zināšanas par veselības veicināšanu un saglabāšanu. 1.9 Izglītot pacientu un viņu ģimeni par veselību veicinošu un saglabājošu aktivitāšu nepieciešamību (kaitīgu paradumu atmešana, ēšanas paradumu pārskatīšana, fizisko aktivitāšu tradīcijas ģimenē, īpaša piesardzība to saslimšanu aspektā, kuras ģimenē ir iedzimtas – cukura diabēts, ateroskleroze u.c.) 1.10 Veikt pacientu izglītošanu dažādu veselību uzturošo procedūru veikšanā – glikozes līmeņa uzraudzība un maizes vienību aprēķināšana, stomu kopšana u.t.
2. Nodrošināt pacientam nepieciešamo diētu, plānojot ēdienkartes un organizējot ēdināšanas bloka darbu	<ol style="list-style-type: none"> 2.1 Izstrādāt ēdienkartes atbilstoši jaunākajiem uztura zinātnes ieteikumiem. 2.2 Pieprasīt, lai noliktavā būtu visi nepieciešamie produkti speciālajām diētām (klijas, sojas produkti, vājpiena pulveris, produkti ar samazinātu tauku daudzumu u.c.), ja to trūkst, gādāt, lai tie savlaicīgi tiktu pasūtīti. 2.3 Sekot, lai virtuves bloka darbinieki precīzi ievērotu norādes ēdiena gatavošanas tehnoloģijā. 2.4 Nodrošināt mehāniski saudzējošo diētu precīzu izpildi. 2.5 Sekot, lai pacienti, kuriem ir speciālas vajadzības uzturā (pārtikas alerģijas u.c.) saņemtu precīzi noteikto diētu. 2.6 Sekot, lai ēdiens tiktu pagatavots stingri pēc izstrādātajām ēdienkartēm.
3. Ņemt dalību higiēnas noteikumu pārraudzīšanā virtuves blokā.	<ol style="list-style-type: none"> 3.1 Ievērot darba aizsardzības un drošības tehnikas noteikumus. 3.2 Ievērot personīgo un ražošanas higiēnu. 3.3 Kontrolēt darbinieku savlaicīgu medicīniskās apskates atkārtošānu. 3.4 Sniegt pirmo palīdzību nelaimes gadījumos. 3.5 Ievērot MK noteikumus par higiēnas prasībām.

<p>4. Nodrošināt neatliekamas medicīniskās palīdzības sniegšanu.</p>	<p>4.1 Veikt kardiopulmonālo reanimāciju pieaugušajiem vai bērniem kritiskā situācijā.</p> <p>4.2 Veikt elpošanas nodrošināšanu (ABC etapā, Heimliha paņēmienu lietošana, elpināšana ar palīgaprīkojumu).</p> <p>4.3 Sniegt neatliekamo palīdzību pacientiem asistolijas un ventrikulu fibrillācijas gadījumā.</p> <p>4.4 Sniegt neatliekamo palīdzību pacientiem ar sāpēm krūtīs (stenokardija, miokarda infarkts, perikardīts u.c.).</p> <p>4.5 Sniegt neatliekamo palīdzību pacientiem ar akūtu elpas trūkumu (bronhiālās astmas lēkme, kardiālās astmas lēkme un plaušu tūska, plaušu artērijas trombembolija)</p> <p>4.6 Sniegt neatliekamo palīdzību pacientiem ar akūtām sāpēm vēderā (kuņģa čūlas perforācija, akūts pankreatīts, vēdera aortas atslāņošanās, apendicīts, peritonīts, u.c.)</p> <p>4.7 Sniegt neatliekamo palīdzību pacientiem komas gadījumā (traumatiska un netraumātiska cerebrāla koma, cukura diabēta komas, aknu un urēmiskā koma, allkohola un medikamentu izraisīta koma u.c.).</p> <p>4.8 Sniegt neatliekamo palīdzību pacientiem šoka gadījumā (hipovolēmiskais šoks, kardiogēnais šoks, anafilaktiskais šoks).</p> <p>4.9 Sniegt neatliekamo palīdzību zīdaiņiem un bērniem kritiskās, situācijās (krampji, elpas trūkums, hipovolēmijas gadījumā, saindēšanās u.c.).</p> <p>4.10 Iesaistīties cietušo primārajā apskatē un šķirošanā katastrofu gadījumā (vitālo funkciju novērtēšana, atjaunošana un uzturēšana, papildus ievainojumu novērtēšana, sagatavošana transportēšanai uz slimnīcu)</p> <p>4.11 Veikt asiņošanas apturēšanas pasākumus pacientiem traumai (arī politraumu) gadījumā.</p> <p>4.12 Veikt transporta imobilizāciju ar piemērotām imobilizācijas metodēm pacientiem traumai un politraumu gadījumā.</p> <p>4.13 Lietot individuālās aizsardzības līdzekļus toksikoloģisku, radioloģisku katastrofu gadījumā.</p> <p>4.14 Sniegt neatliekamo palīdzību pacientiem, kas cietuši dažādu vielu toksiskas iedarbības rezultātā (dekontaminācijas pasākumi, toksisko vielu eliminācijas metodes, antidotu terapija, vitālo funkciju uzturēšana u.c.)</p> <p>4.15 Sniegt neatliekamo palīdzību pacientiem, kas cietuši radioloģiskas iedarbības rezultātā (dekontaminācijas pasākumi, vitālo funkciju uzturēšana u.c.).</p> <p>4.16 Sniegt neatliekamo palīdzību pacientiem, kas cietuši no apkārtējās vides izraisītiem smagiem veselības traucējumiem (pārkāršana, apsaldējumi, hipotermija, saindēšanās, kukaiņu un dzīvnieku kodumi, elektrotrauma, vardarbība u.c.)</p> <p>4.17 Sniegt neatliekamo palīdzību grūtniecības un dzemdību laikā sievietei un bērnam (pre-eklampsija, eklampsija, jaundzimušā asfiksija, u.c.).</p> <p>4.18 Ievērot normatīvos aktus, kuri nosaka ārstniecības personas darbību katastrofu un neatliekamo situāciju</p>
--	--

	<p>gadījumā.</p> <p>4.19 Dokumentēt iegūtos datus, sniegto palīdzību un pacienta stāvokļa dinamiku neatliekamajās situācijās.</p>
5. Īstenot uztura apmācības programmu.	<p>5.1 Piedalīties uztura izglītības programmas izstrādē dažādiem apmācību līmeņiem (skolēniem, studentiem, mediķiem, pacientu grupām u.c.)</p> <p>5.2 Izstrādāt metodiskos materiālus uztura zinātnes priekšmeta programmas īstenošanai.</p> <p>5.3 Izstrādāt metodiskos līdzekļus priekšmeta programmas īstenošanai.</p> <p>5.4 Īstenot izglītības procesu atbilstoši programmas mērķiem un uzdevumiem.</p> <p>5.5 Izvēlēties mācīšanas metodoloģiju.</p> <p>5.6 Izvēlēties mērķiem un uzdevumiem atbilstošu mācīšanās metodiku .</p> <p>5.7 Vadīt praktiskās mācības.</p> <p>5.8 Lasīt izglītojošas lekcijas par uzturu dažādiem sabiedrības slāņiem - skolotājiem, skolēniem, studentiem, pacientu asociācijām.</p>
6. Vērtēt un analizēt izglītojamo izglītības procesā iegūtās zināšanas un prasmes.	<p>6.1. Atbilstoši savai kompetencei izstrādāt diagnosticējošos un gala testus teorētisko zināšanu pārbaudei.</p> <p>6.2. Izstrādāt pārbaudes darba aprakstus izglītojamo prasmju un iemaņu pārbaudei.</p> <p>6.3. Izvēlēties mācību metodēm atbilstošas vērtēšanas metodes.</p> <p>6.4. Izvērtēt un analizēt iegūtos rezultātus.</p>
7. Veikt pasākumus, kas nodrošina pacientu veselības veicināšanu.	<p>7.1 Piedalīties pacientu asociāciju un sabiedrības atbalsta grupu darbā.</p> <p>7.2 Izglītot tās veselības veicināšanā, saglabāšanā , atgūšanā un slimību profilakses jautājumos.</p>
8. Turpināt pašizglītību.	<p>8.1 Celt savu kvalifikāciju profesionālās izglītībasursos.</p> <p>8.2 Piedalīties semināros un konferencēs.</p> <p>8.3 Piedalīties pieredzes apmaiņā.</p> <p>8.4 Aktīvi sekot jaunumiem uztura zinātnē, lasot speciālo literatūru.</p> <p>8.5 Piedalīties jauno darbinieku izglītošanā.</p>
9. Organizēt savu praksi	<p>9.1 Nodrošināt materiāli tehnisko bāzi</p> <p>9.2 Nodrošināt dokumentu apriti (sistemizāciju)</p> <p>9.3 Organizēt darbu, pamatojoties uz LR likumdošanu.</p> <p>9.4 Nodrošināt uzņēmuma līgumsaistību izpildi</p>
10. Strādāt uzturpolitikas realizācijas programmā.	<p>10.1 Apzināt mikrouzturvielu un vitamīnu iespējamo deficītu.</p> <p>10.2 Piedalīties deficītu novēršanas programmu izstrādē un realizācijā</p> <p>10.3 Piedalīties uztura datu bāzes uzturēšanā un izveidošanā.</p>

Īpašie faktori, kas raksturo darba vidi

- **Organizatoriskie faktori** - savu darbu veic patstāvīgi, taču ņem vērā ārsta norādījumus. Uzrauga un vada 1., 2., 3. un 4. kvalifikācijas līmeņa profesijās nodarbinātos speciālistus. Nepieciešamas labas komunikatīvās prasmes.
- **Bioloģiskie - mikrobioloģiskie riska faktori** - hospitālā infekcija, infekciju slimības, ko izraisa pārtikas inficēšanās.

Īpašas prasības uzdevumu veikšanai

- Gatavība nepārtraukti izglītoties, atbilstoši jaunākajām uztura zinātnes atziņām un aktualitātēm profesijā.

Prasmes

Kopīgās prasmes nozarē	Specifiskās prasmes profesijā	Vispārējās prasmes un spējas
<ul style="list-style-type: none"> • Darboties saskaņā ar juridiskiem un ētiskiem pamatprincipiem • Noteikt prioritātes savā darbā • Veicināt un pielietot pozitīvas saskarsmes iemaņas aprūpes darbā • Sadarboties ar indivīdiem, ģimenēm • Sadarboties ar citiem veselības un sociālās aprūpes profesionāļiem un institūcijām • Radīt, uzturēt drošu veselības aprūpes darba vidi • Ievērot darba higiēnas un drošības prasības • Plānot savu darbību veselības aprūpes darba ietvaros • Piedalīties studentu / kolēģu profesionālajā pilnveidē • Veidot mācību metodiskos materiālus • Prast ievērot konfidencialitāti • Prast iegūt un izmantot informāciju • Strādāt, ievērojot LR likumdošanu 	<ul style="list-style-type: none"> • Ievākt datus par pacientu / klientu (attieksme pret savu veselību, mērķi attiecībā uz savu veselību, augšana un attīstība, fizioloģiskais stāvoklis, ēšanas ieradumi, uztura anamnēze, pacienta fiziskās aktivitātes,). • Analizēt pacienta ēdināšanas plānam nepieciešamos produktus. • Lietot subjektīvās un objektīvās izmeklēšanas, diagnostikas metodes (intervija, apskate, monitorēšana, mērījumi • Fiksēt un analizēt: <ul style="list-style-type: none"> - rādītājus; - rādītājus - izdalītā šķidruma daudzums u.c.). • Apkopot un analizēt pacienta aprūpes procesu raksturojošos skaitliskos datus, izmantojot informācijas tehnoloģijas • Dokumentēt datus par pacienta funkcionālo stāvokli, tā izmaiņām • Pielietot organizatora iemaņas • Izvēlēties mācību mērķiem atbilstošas mācību un vērtēšanas metodes • Veikt veselību veicinošu un uzturošu pasākumu organizēšanu 	<ul style="list-style-type: none"> • Valsts valodas prasme augstākā līmenī • Angļu vai vācu sarunvalodas prasme • Komunikatīvā prasme • Spēt argumentēt savu viedokli • Ievērot savstarpējās uzvedības kultūras normas • Uzņemties atbildību par savu profesionālo darbību • Spēt kritiski domāt un risināt problēmas • Sadarboties ar citu profesionālo asociāciju pārstāvjiem • Spēja strādāt patstāvīgi • Izprast komandas darba stilu un strādāt grupā • Spēja vadīt kolektīvu • Plānot un organizēt savu padoto darbu • Stimulēt savu un personāla profesionālo attīstību • Vākt un analizēt informāciju • Strādāt ar datoru -Word, Excel programmās • Veidot datu bāzes <i>MS Excel, MS Access un SPSS for Windows</i> programmās • Skaidri un precīzi apkopot un sniegt iegūto informāciju • Analizēt un dokumentēt datus • Pielietot ētikas principus vadīšanā un pedagogijā • Spēja pozitīvi domāt • Elastīga pieeja problēmu risināšanai • Pašreklāmas spēja

Zināšanas

Zināšanas	Zināšanu līmenis		
	priekšstats	Izpratne	pielietošana
Uztura mācība			
Latviešu valoda			
Angļu valoda			
Krievu valoda			
Latīņu valodas terminoloģija			
Cilvēka anatomija, fizioloģija, patoloģiskā fizioloģija			
Cilvēka biofizika, bioķīmiskā vide, citoloģija, ģenētika			
Mikrobioloģija			
Parazitoloģija			
Pārtikas ķīmija			
Vides veselība un to ietekmējošie fiziskie, ķīmiskie un bioloģiskie faktori, to novērtēšana un ietekmēšanas iespējas			
Arodmedicīna un arodslimības			
Patoloģiskā fizioloģija			
Klīniskā farmakoloģija			
Propedeutikas un iekšējo slimību pamati			
Ķirurģisko slimību pamati			
Sievietes veselības pamati			
Psihiatrijas un narkoloģijas pamati			
Infekciju slimību pamati			
Rehabilitoloģija			
Klasiskās masāžas pamati			
Stomatoloģisko saslimšanu profilakse			
Epidemioloģija			
Medicīnas vēsture			
Ētika, ētikas principi uztura speciālista praksē			
Matemātiskā statistika un datu bāzes			
Bibliotēkas iespējas			
Ievads socioloģijā			
Sabiedrības veselība			
Veselības paškontrolē un ekspresdiagnotika			
Pacienta izmeklēšanas un diagnostikas metodes			
Aprūpes process, tā posmi – novērtēšana, problēmu noteikšana, plānošana, realizācija, izvērtēšana			
Organisma šķidrums balansa, elektrolītu un skābju / bāzu līdzsvara nodrošināšanas veidi un metodes			
Barības uzņemšanas, sagremošanas un uzsūkšanās procesu nodrošināšanas veidi un metodes			
Organisma eliminācijas procesu nodrošināšanas veidi un metodes			
Parenterālā un enterālā barošana			
Pediatrija, bērna augšana un attīstība, bērna aprūpe			

Geriatrisku pacientu aprūpes principi			
Neatliekamā medicīniskā palīdzība			
Pacientu aprūpes darba dokumentēšanas principi			
Ētika, ētikas principi uztura speciālista praksē			
Pedagoģija			
Pedagoģijas principi uztura speciālista praksē - pacientu, skolēnu, studentu, mediķu apmācība			
Pētniecības principi uztura speciālista praksē			
Personības psiholoģija			
Saskarsmes psiholoģija			
Socioloģijas principi uztura speciālista darbā			
Uzņēmējdarbības pamati un menedžments			
Ekonomikas principi			
Valsts veselības aprūpes sistēmas organizācija			
Vadības principi, aprūpes darba vadīšana			
Informācijas apstrādes organizēšana praksē			
Uztura speciālista profesionālo darbību reglamentējošie normatīvie dokumenti, normatīvie akti, kuri nosaka darbību katastrofu un neatliekamo situāciju gadījumā.			
Pacientu aprūpes juridiskie aspekti			
Pārtikas likumdošana			
Pārtikas kvalitāte			
Uztura gatavošanas tehnoloģija			
Pārtikas produktu ražošanas pamati			
Pārtikas piedevas			
Uztura bagātinātāji			
Tiesību zinības			

Profesijas standarta izstrādes darba grupas sastāvs:

- Lolita Neimane, diētas ārste, studiju programmas vadītāja
- doc. Zigurds Zariņš, RSU Uztura laboratorijas vadītājs
- Andis Brēmanis, Latvijas Diētas ārstu asociācijas prezidents

Profesijas standarta eksperti:

- U.Ārmanis, Latvijas Pārtikas centrs, direktors
- T.Tālants, LR Veselības ministrija, Uztura padomes priekšsēdētājs
- U.Līkops, LR Veselības ministrija, Valsts sekretārs